

Kohtaamisia terveydenhuollossa – tietämisen moninaiset haasteet

Sirpa Mertala: Yhdessä tietämisen episodeja. Terveydenhuollon kompleksiset työympäristöt. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi 2011. 284 s. ISBN 978-952-484-430-7.

Julkisen terveydenhuollon uudelleenorganisointi on asia, joka puhuttaa niin asiantuntijoita, poliitikoita kuin kansalaisiakin. Puhutaan kustannuksista, priorisoinneista, rakenteista, organisaatioista, palveluketjuista ja asiakkaiden tarpeista. On kehitetty terveydenhuollon monitasoisen järjestelmän hallitsemiseen erilaisia malleja. Sirpa Mertalan väitöskirjatyössä tehdään näkyväksi henkilöstön asemaa ja mahdollisuuksia muutoksessa. Työssä tutkitaan sairaaloiden ja terveystieteiden välistä yhteistyötä aikana, jolloin terveydenhuollon palvelujärjestelmän uudistaminen rikkoo totuttuja rutiineja. Tarkastelu kohdentuu kuvaamaan terveydenhuollon erilaisiin tietoperustoihin pohjautuvien työympäristöjen kompleksisuutta. Työ lähtee liikkeelle spesifistä kysymyksestä, miten tällaisessa kompleksisuudessa on mahdollista tietää yhdessä ja millaisen yhteistyön perusta tämä tietämisen maisema on. Tutkimuksen aineiston muodostavat laadullinen valtakunnallinen kyselyaineisto (N=239), sairaaloiden ja terveystieteiden henkilöstön teemahaastattelut, keskustelut potilaiden kanssa ja potilaskertomukset.

Tutkimuksen teoreettisena läh-

tökohtana on kompleksisuuskäsite. Kompleksisuudella tarkoitetaan yleisesti monista toisiinsa vaikuttavista osista koostuvaa järjestelmää, jonka osien vaikutusta toisiinsa ja kokonaisuuteen on vaikea mallintaa. Kirja esittelee erilaisia näkökulmia kompleksisuuteen. Katsaus tuo esille, että kompleksisuuden käsitteen ja lähestymistavan käyttö sosiaalisten ilmiöiden analyysissä on metaforista. Tämä johtuu siitä, että kompleksisten suhteiden historiallisten, nykyisten ja tulevaisuuteen suuntautuvien elementtien muodostama kokonaisuutta ei kyetä ottamaan haltuun tyhjentävästi. Toisaalta kompleksisuuskäsitteen kautta tulee myöskin ymmärrettäväksi, miksi yhteiskunnalliset ja sosiaaliset ilmiöt ovat vaikeasti määriteltäviä ja hallittavia.

Työ koostuu kaikkiaan kahdeksasta luvusta. ”Tulosluvut” on otiskoitu ”Kompleksinen terveydenhuolto henkilöstön työympäristönä”, ”Heterogeeniset tietoperustat”, ”Tietämisen organisatoriset kontekstit”, ”Ihmeellisiä tilanteita potilaan hoidossa” ja ”Terveydenhuollon kompleksiset työympäristöt”. Tulosluvut on lainausmerkeissä siksi, että työ ei etene traditionaalisen empiirisen tutki-

muksen mallin mukaan. Sen sijaan mainitut luvut ovat vahvasti teoriapainotteisia, toisin sanoen jokaisessa niistä käydään teoreettista ja muihin tutkimuksiin pohjautuvaa keskustelua, ja episodeina esitetyt otteet tutkijan omasta aineistosta ovat upotettuina pitkän matkan teoreettisen keskustelun sekaan.

Luku kompleksisesta terveydenhuollosta kuvaa kommunikaatiosuhteiden kirjon lähtien yhteiskuntatasosta ja edeten organisaatio- ja yksilötasoon. Terveydenhuollon organisaatioiden laajana ympäristönä on terveys- ja hyvinvointipolitiikka, talouspolitiikka ja lainsäädäntö. Niistä kaikista seuraa jotakin organisaation tavoitteisiin ja toimintamahdollisuuksiin. Yksilön kannalta eri tasoilla on se merkitys, että monissa tilanteissa yhden henkilön on otettava kanta monen kerrostuman tai systeemin ympäristön määrittämiin tai ehtoihin.

Luku heterogeenisistä tietoperustoista lähtee liikkeelle terveydenhuollon ammattilaisten itenäisistä toiminta-alueista, jotka ovat eriytyneet erilaisen koulutuksen antaman perustan mukaisesti. Koulutustausta välittää tyypilliset ajattelutavat, joita luku hahmotte-

lee ja puntaroi, miten yhdessä tietäminen niiltä perustoilta on mahdollista.

”Tietämisen organisatoriset kontekstit” tuo esille aineistonäytteiden avulla terveyskeskusten ja sairaaloiden keskinäisiä yhteistyötapahtumia, sekä onnistuneita että epäonnistuneita. Yhteistyön merkittävänä kitkatekijänä tulee esille kyseessä olevien organisaatioiden välille muotoutunut arvostussuhde, jota ylläpitävät sekä henkilöstö että potilaat.

Kun esitystapa tähän asti on edennyt pääsääntöisesti siten, että teoreettisen ja muita tutkimuksia referoivan tekstin joukkoon on upotettu lyhyehköjä otteita tutkijan omasta aineistosta, luvus-

sa ”Ihmeellisiä tilanteita potilaan hoidossa” esitystapa muuttuu. Tässä luvussa saadaan seurata koskettavia kertomuksia potilaan näkökulmasta tilanteista, joissa saumaton palveluketju ei toimi saumattomasti.

Viimeisen tulosluvun keskeinen kysymyksenasettelu avautuu alaotsikosta ”Yhdessä tietämisen todellisuus ja dialogisen orientaation ideaali”. Dialogisuudella ymmärretään herkkyyttä muiden ihmisten näkökulmille. Aineistonäytteiden mukaan paljon tapahtuu monologisuutta sellaisissakin tilanteissa, joissa dialogisuus olisi välttämätöntä. Käytännössä dialoginen yhdessä tietäminen edellyttää aktiivista toimintaa, yhteyden-

ottamista, neuvojen kysymistä, asioiden selvittämistä ja muiden toimijoiden huomioon ottamista.

Kirja on monipolvinen eikä mitenkään kertalukaisulla haluttuun otettavissa. Joka tapauksessa se tuo vakuuttavasti esille, että kysymys yhteistyöstä terveydenhuollossa on moniulotteinen asia. Toisaalta se tuo myös esille, että asioita terveydenhuollossa voi tehdä hyvin tai huonosti. Komplexisuus ei ole este hyvälle toiminnalle, se on vain osattava ottaa huomioon. Uskon kirjalla olevan antia terveydenhuollon yhteistyökysymyksistä kiinnostuneille tutkijoille ja käytännön toimijoille.

Tuula Heiskanen